

»ZUM FLEISCHHACKER« ahol a városi hóhér lakott

Szétröppent a hír, hogy a Rákóczi-út 66. számú házat lebontják és helyébe pompázó hatemeletes bérházat építenek. Siessünk tehát a Rákóczi-útra és nézzük meg a lebontásra ítélt házat. Az üzletek cégtáblái és vásári portáljai nem sokat engednek látni a kis földszintes ház külső areulatóból, de ha átvergődünk a kapubóltozat lekoptatott gránitkockáin, érdekes kép tárul elénk. Megpillanthatjuk a régi ház belső képét. A két részre osztott udvar a szomszédos bérházak szürke tüzfalai között vigasztalhatatlan látványt nyújt. Az apró, sárgára meszelt földszintes épületek a legszebbesben rendben kapcsolódnak egymáshoz. Az épületeken semmi érdekes, semmi művészi nincs, ha csak a filmkölesző művészeket ajánló öles hirdeméneit és fényképeit nem számítjuk annak. Az első udvarnál a második sem érdekesebb. Targoneák, ládák, hordók éktelenkednek itt és a sarokba hordott hulladék hirdeti az elmulás néma szimfóniáját.

Régi emlékek élnek meg. Régi emlékek, melyek hirnevet adtak az egyébként jelentéktelennek látszó háznak. Kődös téli reggelen feketébe öltözött markos legények serénykedtek a ház második udvarában. Gerendákat kopácsoltak össze és gödröt ástak, hogy felállíthassanak három akasztót. Kozarak úr, a hóhér vezette a munkálatokat. Sietni kellett, mert reggel 7 órára volt kitűzve a kivégzés. Mailáth országbíró gyilkosai, Spanga, Pitély és Berecz a siralomházban hallgatták a pribékek sietős munkáját és bizakodva a kegyelembe, várták a percek mulását. Kegyelem nem jött és a három rablógyilkos kihült teteme nemsokára ott himbálódzott a frissen ültetett bitófákon.

Mindenesetre háborzongató valóság ez, de nem egyedüli nevezetessége a háznak. Ugy mondhatnók, hogy a ház udvarán történt akasztások a sorsszerű hivatottság teljességei csupán. Történtek itt más dolgok is és ezt megelőzőleg sem nélkülözött a hirnevet. A ház előéletének napjai nem annyira ismertek, mint a nyolevanas évek eseményei és éppen ezért nem lesz érdektelen, ha sorba elmondunk mindent, hogy ezáltal is pótoljuk némileg a múlt század egyik sokat emlegetett pesti házának élet-történeti adatait.

Mikor Pest külvárosai a XVIII-ik század végén megalakultak, a Rákóczi-utnak ez a része még sivár homoktenger volt és a Keleti-pályaudvar környékén nagy moesarak tették barátságatalanná a tartózkodást. A házak, melyek a Kerepesi-út (ma Rákóczi-út) mentén emelkedtek, nagyjából majorsági épületek, istállók, gazdasági raktárak voltak. A házak telkeihez kisebb-nagyobb kertek kapcsolódtak, melyeket később, a fejlődés folyamán szintén házhelyekké parcelláztak fel. A jelenlegi 66-os számú ház helye is ilyen majorsági telek volt a Pacsirtamező külvárosban, mert ez a városrész csak 1777 novemberében kapta Terézváros nevéét és

csak 1892-ben lett Erzsébetváros. Azt, sajnos, nem lehet megállapítani, hogy a jelenleg is álló épületrészek közül van-e olyan, amelyik már ebben az időben is használatban volt. Lényegében nem is fontos, mert a később eszközölt átalakítások, ha léteznek is ilyen, ugyis kiforgatták eredeti alakjából.

Az első tulajdonosok békés polgárok voltak, kikről neveiknél egyebet nem jegyzett fel a krónika. Sorozatos eladások után Flamm eszásári királyi kapitány tulajdonába jutott, ki loya; számára terjedelmes istállót építtetett az udvarban. Halála után, 1813-ban, özvegyének, Herl Annának nevére írták az ingatlant. Ő sem

SZOVJETKÖLTÉSZET

A mai Oroszországban a költő nem írhatja nevét a költeménye alá, mivel az nem az egyéniség, hanem a tömegszellem terméke kell, hogy legyen.

Ime, egy új orosz költemény, amelyet szószerinti fordításban közlünk:

*Még meddig?
Jöjjek, jöjjek!
Elég! Elég!
Vége! Vége!
Nem tudunk,
Nem akarunk többé...
Gyülekezzetek!
Lépjek ki az évezredek homályából!
Egyszerre lépj! Előre!
(Ide a névaldírásiadat, bajtárs,
Ha egyetértesz velem...)
A bosszú a szerzetismester.
Az éhség a rendező.
Szurony, Browning, Bomba...
Előre! Tempó!*

A szíves olvasó ezek után érthetőnek fogja találni, hogy az ilyen verset nem írja alá a szerzője.

sokat törődött a majorsággal és 1821-ben Gottlieb Vince megbízottja útján eladta 2117 forint 20 krajcárért, bécsi értékben, Urbanek Józsefnek és nejének, Jaritske Jozefa asszonynak.

Utánuk a tulajdonosok sorában Resch József következett. Nem állapítható meg pontosan, hogy mikor és mennyiért vette az ingatlant, azonban az 1829-ben kelt végrendeletében már rendelkezik a házról. Resch Ferenc nevéhez fűződik az első említésre méltó változás. Ugyanis ő építtette fel az utcai részét a háznak és ezeket a helyiségeket koresmai célokra használta. A ház teljesen alkalmas volt beszálló-vendégfogadói célokra, mert a szekereknek, lovaknak tágas udvar nyújtott menedéket. Resch a kapu fölé cégrét is akasztott és cégerül a „Zum Fleischhacker“ címet választotta. Furesa cégér, de körülbelül az a magyarázata, hogy fogadóját főleg a szakmába vágó vendégek keresték fel. Ennek magyarázatára viszont tudnunk kell azt, hogy a mai Sze-

gényház- és Tisza Kálmán-téren voltak ebben az időben az állatvásárok és a mézsárosok, marhahajtsárok, békereskedők a közeli koresmákban ütöttek tanyát. Egyébként Resch idejében pár esztendőig a házban lakott a városi hóhér is.

Halála után leánya osztályrésze lett a ház, kitől 1832-ben, nyilvános árverésen, Eggendorfer József és neje született Eggendorfer Rozália vásárolták meg 15.000 forintért, bécsi pénzben. Az Eggendorferek után Wágner Marcell lépett a sorba, majd a legújabb időkben az amerikai baptisták szerezték meg az erzsébetvárosi ingatlant.

Térjünk vissza Eggendorfer Józsefhez. A neves férfiú maga gyakorolta a koresmáltatási jogot. Az üzlet azonban nem hozhatott nagy jövedelmet, mert a 48-as események lezajlása után, mikor Bach katonái ellepték Pestet, sietve bérbeadták a házat a cs. kir. katonaságnak. Évi 2000 forintot kért a bérletért és a városi tanács az olesó ajánlatra gyorsan felmondta a Birly-féle kaszárnya bérletét s az ott elhelyezett csapatokat ide költöztették át. 1850-től a ház neve „Eggendorfer-kaszárnya“ lett. Az utcai helyiségeket azonban továbbra is meghagyták eredeti rendeltetésüknek s így Eggendorfer lett felhivatatosan a kintinos.

Az abszolútizmus enyhülésével, enyhült Pest katonai megszállása is és a hatóság felmondta az Eggendorfer-kaszárnya bérletét. Pár esztendőre visszasiillyedt a ház a kispolgári élet szürkeségébe, hogy kévéssel utóbb elérkezzen életének legérdekesebb korszakához.

Ez az idő 1864-ben következett be. A Pesten fellépett tifuszi járvány a hatóság figyelmét ismét az Eggendorfer-házra terelte, melynek tulajdonosa ekkor már özvegy Eggendorfer Józsefné volt. A sok tifuszos beteg elhelyezésének kérdése szükségessé tette a Rókus-kórházban berendezett börtönök felszabadítását és a rabok kihelyezését. Ugyanis a városi törvényeszkék és rendőrség börtönhelyiségei a Rókus-kórház alagsorában, a Rákóczi-uti oldalon voltak elhelyezve. A börtön kihelyezésével megbízott bizottmány úgy látta, hogy az Eggendorfer-ház kevés átalakítással a legjobb erre a célra és rövidesen meg is alkudtak az özvegygel a bérletre vonatkozóan. A megállapodás egyik pontja volt, hogy az utcai helyiségek egyik felét nem veszik bérbé, hanem továbbra is megmaradhat koresmai célokra. Az átalakításokat rövidesen elvégezték és megnyitották a városi „fegyházat“. Boldog idők! A fegyházban koresma. Egy lépés volt csupán a koresmától a fegyházig a szó legszorosabb értelmében. Az átalakított helyiségek tökéletesen megfelelték a kitűzött célnak, sőt annyira bővíben voltak eleinte a szobáknak, hogy a „kényszeröncöket“ (toloneokat) és az Üllői-uti laktanyában elhelyezett váltóadósokat (az Üllői-uti laktanyában volt az

adósok börtöne) is ide szállították. Az adósokat az utcai szobákban, a toloncokat az udvariakban helyezték el, míg a rabokat a földalatti helyiségekbe kerültek.

Az átalakítás 3565 forintot emésztett fel s az évi bérösszeg 2360 forint volt. A végleges berendezkedés 1865 februárjában készült el, és ettől kezdve a kapu előtt strázsáló, fegyveres porkoláb marcona alakja figyelmeztette a polgárokat a jóra, nehogy a szaronyok mögé kerüljenek.

A helytartótanács, mikor megkapta a város jelentését, bizottságot küldött ki a városi fegyház megsejtelésére. Ennek a szemlének lett az eredménye az a hat pont, melyeket érdekességük miatt röviden vázolnunk kell. Az első pont arról intézkedik, hogy a toloncokat is meg kell sétáltatni, nemcsak a rabokat. Másodsor az élelmezés körül tapasztalt visszaélések megállítására s főleg arra kell ügyelni, hogy a 11 órakeres kioskandó ebédet ne szállítsa a vállalkozó már reggel 9 órakor. Harmadsor a férfi fegyenceket munkára kell szorítani. Negyedszer, a fegyencek keresetéről pontos jegyzéket kell vezetni és hetenként a keresetük egyharmadát kaphatják csak kézhez, míg a többit el kell tenni arra az időre, mikor kiszabadulnak. Ötödször, minden reggel orvosi vizitet kell tartani és végül az örök fegyvereibe töltényeket kell beszerezni, hogy a főőrségen álló örök állandóan töltött fegyverrel őröködjön. Az udvari őrszemé pedig legalább vaktöltéssel legyen ellátva, hogy szökés esetében jelt adhasson társainak. Ezeket a hibákat és hiányokat a tanács azonnal orvosolta.

A férfi fegyenceket a szabóságra tanították ki. Napi négy krajeár volt a keresetük.

A helyiségekben való bővelkedés nem sokáig tartott. 1866 februárjában már egy jelentésben a helyiségek elégtelenségéről panaszkodik a felügyelettel megbízott bizottmány. A megtartott helyszíni szemlén megállapították, hogy 122 rab volt a létszám, az ágyak száma pedig csupán 115. De ez nem volt túlságosan nagy hiba, mert a soványabb természetű rabokat összehétkézték. Nem is történt semmi intézkedés.

1868-ban lejárt az első alkalommal megkötött szerződés. Május elsején megújították ismét a bérletet a következő három esztendőre és mivel a beteg rabok számára kórtermet is kívántak berendezni, most már kibérelték az eddigi koresmai helyiségeket is. Ekkor szűnt meg tehát a fegyházépületben a koresma.

A rabok felszaporodott száma miatt még ez esztendőben kihelyezték a toloncokat a kényszerlodgházba és a váltóadósokat is visszahelyezték az Üllői-uti laktanyába. Azonban ezután sem szolgálhatta az épület kizárólagosan a fegyházi célokat, mert a fellépett járvány miatt 96 ágyas fiókkórházat rendeztek be az utcai és az első udvarban berendezett helyiségekben.

1871-ben, mikor a bérlet lejárt, ismét meghosszabbították az három esztendőre,

de a város csak pár hónapig használta az épületet, mert május elsejével átadták a kinstárnak. A kinstár is börtönnek használta, egészen addig, míg a Markó-utcaiban felépült a törvénytörő és a fogház épülete.

Most pedig bucsuzzunk el a régi épületektől, hol egykor vidám mulatózó, császári-királyi mundért foltozó rabok,

Apróságok a nagyvilágból

A svéd hatóságok hadat izentek egy régi szokásnak. E szokás azt követelte, hogy a fiú az apa keresztnevét használja vezetéknevül, hozzáfűggesztve a son szót. Ha tehát az apa keresztneve Erik volt, a fiú az Erikson vezetéknevet használta. Tömerdek azonos vezetéknevű keletkezett ilyen módon, ami sok panaszra adott okot az anyakönyvi hivatalokban és a polgárokról vezetett egyéb hivatalos lajstromokban. Amint most egy svéd statisztika közli, az Anderson és Petterson név (megfelel körülbelül gyakoriságban ami Nagy, Kiss vagy Kovács vezetéknevünknek), fokozatosan kevesbedik az állami anyakönyvekben. Így például 1927-ben egyedül Stockholmiban már 1000-rel kevesebb Anderson név szerepel a hivatalos lajstromokban, míg a Petterson név 200-zal csökkent.

A rablógyilkosság miatt életfogytig tartó rabságra elítélt francia orvos, Bougrat-t, büntetése kitöltése végett a guyanai fegyvergyarmatra vitték. Amint a lapok megírták, több fegyveretársával együtt megszökött az orvos a gyarmatról s Venezuelában telepedett le, ahol nyomban orvosi gyakorlatba kezdett. Sikerült oly népszerűsége szert tennie, hogy a francia kormány kiadatásra irányuló kérését a venezuelai kormány megtagadta, mert a megokolás szerint Bougrat doktor Venezuelának hasznos polgára.

A francia lapok bosszankodnak ezen az eseten s megállapítják, hogy a guyanai fegyverek szökése feltűnően sűrű. Támadják az igazságügyminisztert az őrizet lajnyhasága és hiányossága miatt s türehtelenné mondják a fennálló állapotokat. Korunkban, — mondja az egyik nagy francia lap — amikor az esküdtszék oly szelidséget tanúsít a büntetésekkal szemben, úgy, hogy eseményszámba megy a megtörési törvényeinek alkalmazása, valóban megengedhetetlen, hogy a fegyvergyarmat ne jelentse mást a büntetettek számára, mint alkalmat egy hosszabb tengeri utazásra.

Mint ismeretes, az orosz szovjet saját kijelentése szerint hadat izent az Istennek. Most egy kis hírből arról értesülünk, hogy az ördöggel való háború is tervbe van véve. Savin orosz drámaíró befejezven egy színdarabját, bemutatta a cenzornak. Ez átolvasván a darabot, kifogásolta, hogy huszonkétszer fordul elő a darabban az ördög.

— Mit tegyek? — kérdi a szerző.
— Törüljön ki tizenhat ördögöt s megadom az engedelmet a kinyomatásra.

adósságaik fölött töprengő polgárok, siralombházban reménykedő gyilkosok és a munkát mindig kikerülő kényszeröncök éltek siralmas napjaikat. Nemsokára a napszámok és eskáányai hasítják fel az udvar kemény földjét és ki tudja, milyen titkok fognak napfényre kerülni a eskáányok és ásók nyomán.

Romhányi István

Savin beleegyezett.

A szovjet-uralom tehát mindössze hat ördögöt tűr el.

Fél a versenytől.

A franciák kelta eredetének hagyományait őrzik Bretagneban, ahol ma is nagy számban találhatók az úgynevezett dolmen-ek, a kelta időkbeli. Ezek nem egyebek, mint nagyméretű lapos kövek, két függőleges kőtömbre asztalszerűen elhelyezve. Egyik leghíresebb ilyen dolmen a francia kormány történelmi emlékek nyilvánított s külön védelem alá helyezett. Különös ünnepség játszódtott le a dolmen körül nemrég. Mintegy 1000 bretagnei gyűlt össze a dolment kerülvevő mezőségen s ott druida-ünnepet rendezett. A druidák voltak a pogány kelták főpapjai. Ez a druida-kultusz a múlt század elején keletkezett s ma már valóságos autonomista-mozgalommá szélesbült. Az ünnepen bemutatják Artur bretagnei hercegnek, a XII. század angol trónkövetelőjének kardját, druida-imát mondtak, stb. Rio francia szenátor, tiszteletbeli bárd breton nyelven ünnepi beszédet mondott, e szavakkal végezvén beszédét: Breih da virviken! (Bretagne mindörökre!)

A francia hatóságok rossz szemmel nézik ezt a mozgalmat, amely pogány hagyományokat áprl s a latin szellemről, mint az ősi gall szellem megrontójáról beszél s akadályokat gördítenek a druidista ünnepek elé. Hivatalosan tiltották, hogy a történelmi emlékek nyilvánított dolmenre nem szabad felmászni. A druidista mozgalmak vezetői azonban dacolnak e tilalommal s a mezei ünnepen legutóbb is a tiszteletbeli bárdok, köztük Rio szenátor s egy breton városka polgármestere a dolmen tetején foglaltak helyet.

A szakszervezetekbe tartozó francia tanítók egyik legutóbbi tanácskozásukon kifogásolták, hogy a francia történelmi tankönyvekben a világháború kitérését a következőképpen írták meg:

„1914-ben, az indulatos II. Vilmos egyetlen jeladására kitört a legborzalmasabb háború s az egész világot elárasztotta a tűz s a vér.“

A szakszervezeti tanítók határozatot hoztak s az iskolai tankönyvekbe erről a kérdésről a következő szöveget ajánlották:

1914-ben kezdődött a nagy háború s ötven hónapig tartott. Tönkretette Európát.